

Social- och hälsovårdsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om indexjustering för 2017 av folkpensionen och vissa andra förmåner samt till lagar om ändring av 2 § i lagen om folkpensionsindex och 9 § i lagen om utkomststöd

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om indexjustering för 2017 av folkpensionen och vissa andra förmåner samt till lagar om ändring av 2 § i lagen om folkpensionsindex och 9 § i lagen om utkomststöd (RP 149/2016 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Minna Liuttu, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultativ tjänsteman Pasi Pajula, social- och hälsovårdsministeriet
- forskare Elina Ahola, Folkpensionsanstalten
- chefsforskare Pertti Honkanen, Folkpensionsanstalten
- matematiker Henri Riuttala, Folkpensionsanstalten
- forskarprofessor Pasi Moisio, Institutet för hälsa och välfärd (THL).

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Barnombudsmannens byrå
- Centralförbundet för Barnskydd
- Mannerheims Barnskyddsförbund
- Handikappforum rf.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslår regeringen en lag om indexjustering för 2017 av folkpensionen och vissa andra förmåner. I motsats till den permanenta lagstiftningen fryses folkpensionsindex på 2016 års nivå. Dessutom sänks indexet med 0,85 procent.

Ändringen gäller folkpensioner, garantipension och andra förmåner som justeras enligt folkpensionsindex eller som annars är bundna till folkpensionsbeloppet. Sådana andra förmåner är bland annat handikappförmåner och fronttillägg samt grunddagpenning, arbetsmarknadsstöd och barn-

Betänkande ShUB 26/2016 rd

förhöjning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Ändringen gäller också bestämningsgrunderna för de förmåner och förmånsbelopp som är bundna till folkpensionsindex, exempelvis den årliga självriskandelen för läkemedelsersättningar. Propositionen innehåller också ett förslag till ändring av lagen om utkomststöd. En höjning av utkomststödet grunddel ska säkerställa att nivån på grunddelen stiger i enlighet med den nivåförhöjning som föreskrivs i den permanenta lagstiftningen.

Den föreslagna ändringen av indexjusteringarna är avsedd att vara permanent och den kompenseras inte i samband med kommande justeringar av folkpensionsindex. Lagen om folkpensionsindex föreslås bli ändrad permanent så att den divisor som används vid uträkningen av folkpensionsindex ändras i överensstämmelse med den föreslagna ändringen. Genom ändringarna verkställs statsrådets plan för de offentliga finanserna för 2017—2020.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2017 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2017. Ändringen av divisorn för att räkna ut folkpensionsindex avses dock träda i kraft först den 1 januari 2018.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

I överensstämmelse med sitt program föreslår regeringen Sipilä att någon indexhöjning inte görs 2017—2019 i förmåner bundna till folkpensions- och levnadskostnadsindex. Utöver frysningsindexen föreslår regeringen att folkpensionsindex och därmed alla indexbundna förmåner och belopp sänks med 0,85 procent i överensstämmelse med beslutet om planen för de offentliga finanserna 2017—2020. Sänkningen är nödvändig eftersom bara en indexfrysning inte räcker till för att nå så stora besparingar som enbart indexjusteringar uppskattades generera när regeringsprogrammet utformades. Detta beror på att prisutvecklingen inte varit så snabb som det då förutspåddes. Indexsänkningen är en av de anpassningsåtgärder som sätts in för att balansera upp statsfinanserna och täppa till hållbarhetsunderskottet i de offentliga finanserna.

Enligt den permanenta lagstiftningen ska pensioner och andra förmåner bundna till folkpensionsindex höjas med 0,5 procent 2017 utifrån en preciserad kalkyl som gjordes under utskottsbehandlingen. Jämfört med den permanenta lagstiftningen kommer utgifterna för pensioner och andra förmåner 2017 att minska med drygt 77,5 miljoner euro till följd av förslaget i propositionen. Indexjusteringen kommer dock att ha en ännu större nettoeffekt på de offentliga finanserna. Det frysta folkpensionsindexet och de sänkta folkpensionerna påverkar också beskattningen av pensionerna eftersom det högsta beloppet av avdraget för pensionsinkomst i såväl statsbeskattningen som kommunalbeskattningen är bundet till folkpensionen. Inkomstgränsen för när en pensionär måste betala inkomstskatt blir således lägre. Skatteinkomsterna beräknas därför stiga med drygt 30 miljoner euro. Indexfrysningen och folkpensionssänkningen påverkar förmånernas storlek och de statsfinansiella besparingarna permanent, eftersom det sänkta indexet också kommer att ligga till grund för uträkningen av folkpensionsindex 2018.

Betänkande ShUB 26/2016 rd

Indexsänkningen gäller också grunddelen till utkomststödet. För de som har de allra minsta inkomsterna är det dock till fördel att regeringen föreslår att grunddelen ska höjas. Med hänsyn till indexjusteringen stiger grunddelen då med 0,5 procent. I själva verket kommer grunddelen nu att höjas till fullt belopp också 2017, och det gör att nedskärningseffekten är mindre i hushåll med små inkomster.

Utskottet godkänner frysningen och sänkningen av index, men anser det vara problematiskt med avseende på ett sammanhållet socialt trygghetssystem, om den primära orsaksbaserade grundtryggheten hela tiden försämras i förhållande till utkomststödet, som är behovsprövat och avsett att vara en sistahandslösning. Försämringarna gör att låginkomsttagare i allt högre grad och mer långvarigt är beroende av utkomststöd. Det i sin tur ökar marginaleffekterna och hindrar dem att ta anställning.

Om man beaktar att grunddelen till utkomststödet stiger, ligger inkomstsänkningen till följd av indexsänkningen under 100 euro på årsbasis för nästan alla hushåll. För ungefär 40 procent ändras inkomsterna med högst plus eller minus 10 euro. Av hushållen går två procent miste om mer än 100 euro. Därmed har propositionen mycket små konsekvenser för inkomstfördelningen.

För att skydda förmånerna till veteranerna föreslår utskottet att fronttillägget, det extra fronttillägget och veteran tillägget undantas indexsänkningen på 0,85 procent. Därmed ligger förmånerna 2017 kvar på samma nivå som i år. Ändringen ökar statsbudgeten för 2017 med 180 000 euro. Fronttilläggen står för 140 000 euro och beloppet måste läggas till på moment 33.50.50. Veteran tillägget står för resten och beloppet ska läggas till på moment 33.40.60.

DETALJMOTIVERING

Utskottet föreslår att 1 § i lagförslag 1 får ett nytt 2 mom. Det föreskriver att fronttillägg, extra fronttillägg och veteran tillägg 2017 betalas ut till samma belopp som 2016 fram till dess att beloppen justeras nästa gång.

Det extra fronttillägget bestäms i relation till folkpensionen. Efter en eventuell justering av det extra fronttillägget 2017 anpassas beloppet till storleken på folkpensionen 2017. Omkring 8 500 personer får extra fronttillägg och nästa år görs uppskattningsvis 300 justeringar.

Poängtalet för levnadskostnadsindex för tredje kvartalet i år preciserades under tiden när ärendet behandlades i utskottet. Det genomsnittliga poängtalet är 1 914. Enligt den permanenta lagstiftningen vore talet 1 639.

På grund av ändringen ska divisorn i lagförslag 2 vara 1,184 eftersom poängtalet blir 1 617, om man dividerar medeltalet 1 914 för levnadskostnadsindex det tredje kvartalet med 1,184. Talet 1 617 ingår i lagförslag 1.

Dessutom ska beloppet för utkomststödet grunddel i lagförslag 3 vara 455,00 euro. Då blir beloppet 487,89 euro nästa år, när det justeras med poängtalet 1 617 för folkpensionsindex enligt

Betänkande ShUB 26/2016 rd

lagförslag 1. Det betyder att grunddelen stiger lika mycket som indexhöjningen enligt den permanenta lagstiftningen, alltså med cirka 0,5 procent.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 1—3 i proposition RP 149/2016 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om indexjustering för 2017 av folkpensionen och vissa andra förmåner

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Trots bestämmelserna i lagen om folkpensionsindex (456/2001) är poängtalet för folkpensionsindex 1617 år 2017.

Trots bestämmelserna i lagen om folkpensionsindex (456/2001) eller i 1 mom. är beloppet 2017 på fronttillägg och extra fronttillägg enligt lagen om frontmannapension (119/1977), fronttillägg enligt lagen om betalning av fronttillägg utomlands (988/1988) och veterantillägg enligt lagen om handikappförmåner (570/2007) detsamma som 2016. (Nytt)

2 §

Denna lag träder i kraft den 20 .

Om det någon annanstans i lag eller förordning hänvisas till lagen om folkpensionsindex, anses hänvisningarna i fråga om poängtalet för folkpensionsindex 2017 gälla denna lag.

Betänkande ShUB 26/2016 rd

2.

Lag

om ändring av 2 § i lagen om folkpensionsindex

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om folkpensionsindex (456/2001) 2 § 2 mom., sådant det lyder i lag 869/2014,
som följer:

2 §

Uträkning av folkpensionsindexet

Poängtalet för folkpensionsindexet uträknas så att medeltalet av levnadskostnadsindexets poängtal för månaderna i det föregående årets tredje kvartal divideras med talet **1,184**. Både medeltalet och kvoten avrundas separat till närmaste hela tal.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 9 § i lagen om utkomststöd

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om utkomststöd (1412/1997) 9 § 1 mom. 1 punkten, sådan den lyder i lag 1517/
2015, som följer:

9 §

Grunddelens storlek

Utkomststödet grunddel per månad är

Betänkande ShUB 26/2016 rd

1) för ensamstående 455,00 euro,

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors 10.11.2016

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Hannakaisa Heikkinen cent
medlem Outi Alanko-Kahiluoto gröna
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Arja Juvonen saf
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Mikko Kärnä kesk
medlem Sanna Lauslahti saml
medlem Anne Louhelainen saf
medlem Aino-Kaisa Pekonen vänst
medlem Sari Raassina saml
medlem Veronica Rehn-Kivi sv
medlem Annika Saarikko cent
medlem Martti Talja cent
ersättare Sari Tanus kd.

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää.

Betänkande ShUB 26/2016 rd
Reservation 1

RESERVATION 1

Motivering

Regeringen fortsätter på sin obarmhertiga nedskärningslinje, som slår allra hårdast mot vardagen för de som har de allra minsta inkomsterna. Nu vill regeringen kapa folkpensionsindex med 0,85 procent och frysa indexet på samma nivå som i år för att förverkliga sina statsfinansiella sparplaner. Neddragningarna gäller alltså de minsta förmånerna, som är bundna till folkpensionsindex. Förmånerna har sjunkit redan en gång tidigare i år, nämligen med 0,4 procent, när folkpensionsindex sjönk under noll. Dessutom kommer indexet att frysas på denna lägre nivå 2017–2019.

Ändringarna gör avtryck på många sätt i låginkomsttagarnas liv

Indexfrysningen gäller inte bara förmånsbeloppen, utan också många andra belopp som är bundna till folkpensionsindex, bland annat inkomstgränsen för folkpension till fullt belopp och inkomstgränserna för självriskan för det allmänna bostadsbidraget och bostadsbidraget för pensionstagare. Också skatterna påverkas av nedskärningen och frysningen av folkpensionsindex, eftersom avdraget för pensionsinkomst till fullt belopp är bundet till indexet. Inkomstgränsen för när en pensionär måste betala inkomstskatt blir således lägre. Å ena sidan minskar skatteinkomsterna från skattepliktiga pensions- och förmånsinkomster med ungefär 18 miljoner euro, men å andra sidan skärps beskattningen av pensionstagare av den sänkta gränsen för avdraget för pensionsinkomst till fullt belopp. Så sammantaget sett ökar skatteinkomster med uppskattningsvis 30 miljoner euro.

Indexfrysningen och sänkningen av folkpensionsindex har en bestående kumulativ effekt på förmånsbeloppen eftersom indexändringen inte kommer att ersättas senare. Den förutspådda prisutvecklingen de kommande åren betyder att de normala indexhöjningarna mellan 2016 och 2019 kommer att lika på cirka 2,8 procent. Med hänsyn till sänkningen med 0,85 procent kommer förmånerna således att sjunka med ungefär 3,5 procent jämfört med vad som har varit normal utveckling. Indexsänkningen betyder också att grunddagpenningen till arbetsmarknadsstödet sjunker med 6,02 euro i månaden 2017. Det är en skillnad på 9,03 euro jämfört med indexhöjning enligt den permanenta lagstiftningen. Vidare sjunker folkpensionen med 5,45 euro i månaden, och det är en skillnad på 8,17 euro jämfört med indexhöjning enligt den permanenta lagstiftningen.

Dessutom måste man komma ihåg att de sociala förmåner som skärs ner redan nu är låga. Redan tidigare har Europarådets utskott för sociala rättigheter påpekat att miniminivån på den sociala tryggheten är för låg i Finland. Och nu sjunker nivån ytterligare. Den sammantagna effekten av nedskärningarna är betydande i hushåll som får ett flertal förmåner. Enligt vissa beräkningar ökar ginikoefficienten av indexsänkningen, det vill säga inkomstskillnaderna stiger och fattigdomen ökar. Effekterna i hushållen med de lägsta inkomsterna dämpas dock av att indexsänkningen inte gäller grunddelen till utkomstskyddet. Å andra sidan är det uppenbart att hushållen med små inkomster blir mer beroende utkomststöd och i många fall för längre tid än normalt. Det kan i sin tur öka marginaleffekterna av de inkomstrelaterade förmånerna.

Betänkande ShUB 26/2016 rd
Reservation 1

Frysningen av och nedskärningen i index för den grundläggande tryggheten gör att de orsaksbaserade sociala trygghetsförmånerna inte längre lika självklart kommer i första hand i relation till utkomststödet, som är den sista utvägen inom socialvården. Utgifterna för utkomststöd stiger när regeringen fryser index för de grundläggande trygghetsförmånerna och bostadsbidraget och samtidigt sänker barnbidragen. På sikt kommer de orsaksbaserade sociala trygghetsförmånerna och bostadsbidraget att förlora i betydelse och det behovsprövade och hushållsspecifika utkomststödet i stället bli viktigare för människors försörjning och boendeutgifter.

Återigen har vi sett att det i första hand är oppositionen, forskningsinstitutet, frivilligorganisationerna och riksdagens utredningstjänst som har fått stå för konsekvensbedömningarna. Regeringen däremot låter bli att bedöma hur propositionen påverkar människors möjligheter att försörja sig i vardagen.

Folkpensionsindex ska följa prisutvecklingen

Vi förutsätter att regeringen återtar de orimligt stora nedskärningarna i de lägsta förmånerna. En indexhöjning säkerställer köpkraften och pengarna används för konsumtion samtidigt som de ger välfärd i vardagen.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen förkastar lagförslagen.

Helsingfors 10.11.2016

Tuula Haatainen sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Anneli Kiljunen sd
Outi Alanko-Kahiluoto gröna
Aino-Kaisa Pekonen vänst

Betänkande ShUB 26/2016 rd
Reservation 2

RESERVATION 2

Motivering

I budgetpropositionen omsätter regeringen nu ett av förslagen i rambeslutet från i våras, nämligen att skära ner alla indexbundna förmåner med 0,85 procent. I proposition RP 149/2016 rd föreslås en lag om indexjustering för 2017 av folkpensionen och vissa andra förmåner. Den innebär att folkpensionsindex inte höjs enligt den permanenta lagstiftningen, utan fryses på samma nivå som år. Därutöver sänks folkpensionsindex med 0,85 procent. Enligt propositionen ska ändringen gälla folkpensioner, garantipension och övriga förmåner som ses över enligt folkpensionsindex eller i övrigt är kopplade till folkpensionen. Bland de övriga förmånerna märks handikappförmåner, fronttillägg, grunddagpenning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa, arbetsmarknadsstödet och barnhöjningen. Ändringen ska också gälla kriterierna för förmåner bundna till folkpensionsindex och vissa belopp, bland annat gränsen för den årliga självriskan vid läkemedelsersättningar.

Regeringens åtgärder slår alltså mot människor som redan nu har det sämst ställt i samhället. Inte nog med detta. Regeringen inför också andra nedskärningar som drabbar samma grupp. Jag anser att de sammantagna effekterna av nedskärningarna är orimligt stora och att slutresultatet pekar på bristande mänsklighet. Följaktligen kan jag inte acceptera de föreslagna åtgärderna och föreslår att lagförslagen avböjs.

Förslag

Jag föreslår

att riksdagen förkastar lagförslagen.

Helsingfors 10.11.2016

Sari Tanus kd